

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน คือการแข่งขันแสวงหาปัจจัยมาบำรุงบำเรอชีวิตภายใต้กระแสเศรษฐกิจที่ต้องการรวมโลกเข้าเป็นโลกเดียวกันภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีที่แพร่กระจายมาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนจำนวนมากตั้งตัวแทบไม่ทัน มีหลายกลุ่มที่ออกมาต่อสู้เพื่อรักษาแนวคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาดั้งเดิม แต่ก็มีอีกหลายกลุ่มที่ยอมจำนนกระแสโลกาภิวัตน์ เมื่อประชาชนมีแนวคิดสองกระแสที่ดูเหมือนจะตรงกันข้ามให้เลือกเดินทางใดทางหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การประสานแนวคิดสองกระแสให้สามารถดำเนินไปด้วยกันได้โดยไม่ติดขัด คอยเหนี่ยวรั้งจุดดิ่งไม่ให้กระแสใดกระแสหนึ่งสุดโต่งจนเกินเลยความพอดี ย่อมก่อประโยชน์สูงสุดต่อวิถีประชาที่ยังต้องดิ้นรนขวานขวายท่ามกลางโลกยุคบริโภคนิยมดังเช่นปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์นำไปศึกษาและปฏิบัติตาม เพื่อให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางความผันผวนและความไม่แน่นอนของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีที่มีกระแสเชี่ยวกรากและนำหวาดหวั่นสำหรับชุมชนและสังคมที่ไม่คุ้นชินกับการแก่งแย่งแข่งขันอย่างเช่นสังคมไทย พระองค์ทรงเน้นย้ำให้ประชาชนชาวไทยหันไปพึ่งพากับปัจจัยการผลิตที่เป็นฐานรากของสังคม คือ ปัจจัยทางการเกษตร ซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของสังคมไทยเรื่อยมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล โดยพึ่งพาปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุด และเป็นอยู่อย่างมีสติและรู้เท่าทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก

การแสวงหาแนวคิดและวิถีคิด ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยมที่เป็นวิถีวัฒนธรรมของชุมชนในอดีต ซึ่งหลอมรวมเป็นโลกทัศน์และชีวิทัศน์ และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ท่ามกลางการไหลบ่าของค่านิยมแบบเน้นบริโภคที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมุ่งให้ผู้คนเสพสุขกับวัตถุสิ่งเสพ ด้วยรูปแบบที่รวดเร็วทันสมัย และเน้นความสะดวกสบายเป็นหลัก ถึงแม้ในความเป็นจริง สิ่งที่เราค้นหาจากอดีต อาจไม่สามารถตอบคำถามของปัจจุบันและอนาคตได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยรากฐานของอดีตจะบอกให้เราเห็นว่าที่ผ่านมาเราเรียนรู้ที่จะอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างไร เรามีโลกทัศน์ต่อมนุษยโลก และจักรวาลอย่างไร จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่เสียเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มให้กับกระแสโลกาภิวัตน์ไปจนหมดสิ้น

โลกทัศน์ คือ ผลรวมของมโนทัศน์ของบุคคลแต่ละกลุ่มหรือแต่ละระบบที่มีต่อสิ่งที่มีอยู่รอบตัวและจักรวาล โลกทัศน์ จึงเป็นตัวกำหนดชีวิตทัศน์ หรือแนวคิดในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลว่าจะดำเนินไปในทิศทางและเป้าหมายใดตามโลกทัศน์ของสังคมนั้นๆ

ในการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน นับเป็นสิ่งมีค่ามีความหมายต่อการเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนที่ผ่านมา เป็นการตีความผ่านรหัสของคณาโบราณที่ใส่ไว้ในพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็ นพิธีกรรมด้านการแสดง หรือประเพณีด้านอื่นๆ ที่สะท้อนความเชื่อของกลุ่มชน ถึงแม้ว่าโลกทัศน์เก่ากับโลกทัศน์ใหม่จะมีความแตกต่างกันตามยุคสมัย แต่ความเป็นคนไม่เคยเปลี่ยน ดังนั้น การเรียนรู้ที่แท้จริงและถูกวิธีจะทำให้เข้าใจแก่นแท้ที่ลึกซึ้งของชุมชนที่เคลื่อนผ่านมาตามคติความเชื่อ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ทั้งยังอาจส่งทอดความดีงามของอดีตไปสู่อนาคตได้อีกด้วย

ชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีโลกทัศน์ที่เป็นฐานหลักเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี ในฐานะผู้เป็นเจ้าของสรรพสิ่งและให้คุณให้โทษกับมนุษย์ได้ ต่อมาได้นับถือศาสนาต่างๆ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ตามความคิดความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน กระแสความเชื่อเรื่องผีและศาสนานั้นเองที่เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม เป็นรากฐานทางจริยธรรมที่มุ่งให้ผู้คนประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความสงบร่มเย็นของสังคม ความเชื่อ จึงเป็นแนวคิดสำคัญในฐานะที่เป็นฐานรากของชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย การแสวงหาจุดร่วมของแนวคิดสองกระแสระหว่างความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องภูตผีวิญญาณกับความเชื่อทางศาสนาที่สามารถหลอมรวมชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและพึ่งพาอาศัยกันฉันท์ญาติมิตรได้อย่างผสมกลมกลืนและไม่ขัดแย้ง จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสถานการณ์ของสังคมไทยที่มีแนวคิดแบ่งแยกแตกส่วนเป็นฝักฝ่ายอย่างรุนแรงเช่นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงรากฐานทางความเชื่อและโลกทัศน์ของชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อแสวงหาจุดร่วมของความเชื่อหลายกระแสที่สามารถยึดโยงให้ชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1.3 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาจุดร่วมของความเชื่อด้านต่างๆ ของชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยที่หลอมรวมเป็นโลกทัศน์และชีวิตทัศน์และแสดงออกในรูปของวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรง โดยผ่านการตั้งสม สืบทอด กระจาย และเผยแพร่จากรุ่นสู่รุ่น กลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์และทรงคุณค่าต่อวิถีชีวิตของชุมชนมาโดยตลอด

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 เพื่อเข้าใจความเชื่อที่หลอมรวมเป็นโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ซึ่งมาจากแนวคิดและวิถีคิดแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.4.2 เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ สืบทอด รักษาวัฒนธรรมประเพณีอันทรงคุณค่าที่มีผลมาจากความเชื่อให้เป็นมรดกของประชาชนในชุมชน

1.4.3 เพื่อเปิดโลกทัศน์ที่เป็นความคิดความเชื่อแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มให้สังคมโลกได้รับรู้

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยด้วยกระบวนการทัศน์เชิงปรัชญา จัดลำดับข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ มุ่งเน้นการจัดเก็บระบบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ด้านโลกทัศน์และความเชื่อจากภาคสนามเป็นหลัก และการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบการวิเคราะห์ โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หมอทรง ในชุมชนหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน และเก็บความรู้สู่ชุมชน โดยมีชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประมาณ 100 คน

2. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และหมอทรงในชุมชนหนองหอย และใช้ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นแนวคิดความเชื่อ ที่เป็นโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ ซึ่งปรากฏเป็นวิถี

วัฒนธรรมผ่านพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนหนองหอย และสังเกตกิจกรรมของชุมชนที่ปรากฏเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ มาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ในแต่ละด้าน

4. **วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ตามหลักสากลปรัชญา โดยแยกวิเคราะห์ตามหมวดหมู่เพื่อเชื่อมโยงความคิดความเชื่อในชุมชนให้เข้ากันกับแนวคิดทฤษฎีด้านอภิปรัชญาและจริยศาสตร์

1.6 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.6.1 **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่การวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสังเกตพิธีกรรมตามความเชื่อของประชาชนในหมู่บ้านหนองหอย

1.6.2 **ขอบเขตด้านประชากร** กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และหมอทรงในชุมชนหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลชุมชน และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับ โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2 ร่วมกับคณะครูในโรงเรียนด้วย

1.6.3 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยต้องการศึกษารากฐานทางความเชื่อและโลกทัศน์ของชาวม้งในชุมชนหนองหอย โดยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และหมอทรงประจำหมู่บ้าน และแสวงหาจุดร่วมของความเชื่อในเรื่องผีแบบดั้งเดิม กับความเชื่อทางศาสนาที่กระจายเข้าไปในชุมชน และค่านิยมสมัยใหม่ที่ผ่านเข้าสู่ชุมชน โดยลูกหลานม้งว่าสามารถทำให้ชุมชนม้งยังคงรักษาอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์เอาไว้ได้อย่างไร และประสานความเชื่อหลายกระแสให้ผสมกลมกลืนกันโดยไม่ทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยกและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้อย่างไร

1.6.4 **ขอบเขตด้านเวลา** งานวิจัยนี้ใช้ระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาดำเนินการวิจัย